

Naturkart for grønne lunger i Nordre Aker

Hilde Friis Solås
Naturvernforbundet i Oslo og Akershus

Bli med til de fire områdene Lunden, Bakkehaugen, Bergskogen og Ullevålskrenten! De kan besøkes enkeltvis eller som en samlet tur. Bruk gjerne sykkel! Lær mer om naturen og om hver av gårdene områdene hørte til!

Naturvernforbundet i Oslo og Akershus
www.noa.no

Innhold

Biologisk mangfold	3
Hva er et naturkart?	3
Hva er et vegetasjonskart?	3
Post 1 Bergsalleen	4
Post 2 Berg Gård	4
Post 3 Salamanderdammen	5
Post 4 Bergskogen – rik edelløvsskog	6
Post 4A Bergskogen	6
Post 4B Bergskogen	6
Post 5 Søndre Tåsen Gård	7
Post 6 Lunden – rik edelløvsskog	8
Post 6A Lunden	8
Post 6B Lunde	8
Post 6C Lunden	9
Post 7 Bakkehaugen gård	9
Post 8 Bakkehaugen	10
Post 9 Store Ullevål gård	12
Post 10 Ullevålskrenten	13
Post 10A Alm - lindeskog,	13
Post 10B Eng på kalkrik grunn	14
Post 10C Rik Edelløvsskog	15
Vegetasjonskart med natursti	16
Grønn rute	17
Treslag i området	18

Ordforklaring

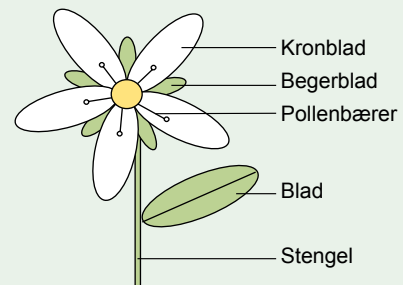
Jordstengel - underjordisk del av stengel (ikke rot).

Kjertel - et lite organ som skiller ut stoffer.

Kjertelhår - hår med klebrig, ofte kuleformet spiss.

Sambu - både hann- og hunn-blomster på samme plante.

Særbu - hann-blomster på noen planter. Hunn-blomster på andre.

Takk

En stor takk til alle som har bidratt i arbeidet med dette heftet! Anne Berit Bergo i Naturvernforbundet Oslo Nord har gjort en kjempeinnsats både for å få prosjektet i gang og med stadige innspill underveis i prosessen. Knut Hammervold og Gunhild Bøgseth har vært gode kontaktpersoner i henholdsvis Bydel Nordre Aker og Kultur- og idrettsetaten. Gjermund Andersen har deltatt i faglige diskusjoner, og har sammen med Laila Holmen og Jørgen Huse bidratt administrativt. Botanisk forening og Naturarkivet har stilt bilder til disposisjon. Johan L. Stang har vært til stor faglig hjelp til kulturdelen. Vi takker også Ullevål skole for samarbeid og David Keeping for god layout-innsats.

Vi takker også for finansiell støtte fra Kultur- og idrettsetaten i Oslo kommune, fra Fylkesmannen i Oslo og Akershus, Byrådsavdeling for miljø og Samferdsel, Samferdselsetaten, Bydel Nordre Aker, Stiftelsen miljøansvar, Tåsen Hageby Vel, Bakkehaugen Vel og Berg-, Nordberg og Sogn Vel!

Foto: Hilde Friis Solås (hvis ikke annen er nevnt)
Layout: David Keeping/ Hilde Friis Solås

© Natuvernforbundet i Oslo og Akershus 2008

Kilder

Bang, P. & Dahlstrøm, P. (1972) Dyrespor. NKS-forlaget. Oslo 1980.

Berg, G. A., (1980) Floraen i farger 1. H. Aschehoug & Co.

Direktoratet for naturforvalning (undervisningssider): www.ungute.no

Fremstad (1997) Vegetasjonstyper i Norge. NINA Temahefte 12: 1-279.

Haugset, T., Alfreidsen, G. & Lie, M.H. (1996) Nøkkelbiotoper og arts mangfold i skog.

Siste sjanse, Naturvernforbundet i Oslo og Akershus.

Jonsson, B. & Semb-Johansson, A. (red.) (1990) Norges dyr. J.W. Cappelens forlag a.s.

Kummen, T. & Larsson, J. Y. (1990) Vegetasjonskart for Oslo. Oslo kommune, etat for miljørettet helsevern.

Kålås, J.A., Viken, Å. & Bakken, T. (red.) (2006) Norsk rødliste 2006. Artsdatabanken.

Lid, J. & Lid, D.T. (2005) Norsk flora. 7. utgave ved Reidar Elven. Det Norske Samlaget.

Lindbekk, B. (2000) Våre skogtrær. Omega forlag.

Mossberg, B., Stenberg L., Ericsson, S. (1995) Gyldendals store nordiske flora. Norsk utgave. Gyldendal Norsk forlag.

Naturarkivet: www.naturarkivet.no

Norsk botanisk forenings plantefotoarkiv: www.nhm.uio.no/botanisk/nbf/plantefoto/index.htm

Norsk zoologisk forening: www.zoologi.no

Ryvarden, L. (red.) (1993) Norges planter. J.W. Cappelens Forlag.

SABIMA-seminar 2005 om ny lov for biologisk mangfold: Professor Nils Chr. Stenseth, UiO: Hva er nødvendig av arealer for å sikre det biologiske mangfoldet?

Stordal, J. (1977) Soppene i farger. H. Aschehoug & Co.

Tinggaard, K.A. (1982) Fuglene i farger. H. Aschehoug & Co.

Biologisk mangfold

Vi vil vise deg noe av den store variasjonen som finnes selv på dette lille området. I Norge finnes det så mye som 60 000 ulike dyre- og plantearter. Allikevel er dette bare en liten del av alle artene som finnes i verden.

På slutten av 2006 kom det en ny norsk rødliste. Dette er en liste over plante- og dyrearter som er sårbare eller står i fare for å bli utryddet. Den er lang - hele 3886 arter! Rødlista forteller oss at de største truslene mot disse artene er skogbruk og menneskers nedbygging. **Det forsvinner et lite stykke Norge hver dag!**

Arter forsvinner ikke alltid med en gang selv om man ødelegger store deler av leveområdet. Men etter en tid kan artene likevel dø. **Det er farlig å være få.** Når det er få individer igjen av en art skal det bare en tilfeldighet til for at den dør ut. Det er også viktig at de områdene som er igjen er sammenhengende. Da kan dyr og planter av samme art holde kontakten med hverandre og formere seg. Men hva kan så du gjøre? Hvorfor forteller vi dette til deg? Fordi du betyr noe! Fordi hver og en av oss har et ansvar for hvordan det går med naturen vår. Vi ønsker å dele naturgleden med deg fordi: Det vi er glad i – det har vi lyst til å verne om!

Naturkartene

12 Naturkart i nærområder i Oslo er nå ferdig. De første ble laget i 2005/06. Ytterligere 3 kart lages i 2008/09. Alle ferdige naturkart legges ut på nettsiden til Naturvernforbundet i Oslo og Akershus. I utgangspunktet inneholder kartheftene informasjon som er bygget opp rundt et **vegetasjonskart** (se side 16). Her i Nordre Akers grønne lunger har vi også informasjon om gårdene grøntområdene er knyttet til. I tillegg står det litt om noen dyr.

Hva er et vegetasjonskart?

Er ikke skog bare skog? Kan det være noe system på hvor ulike typer skog finnes? Alle ville planter lever i en konstant konkurranse med hverandre. De må konkurrere om vann og næringsstoffer til røttene sine og om å få lys til bladene sine. Den planten som er best tilpasset miljøet på voksestedet vil vinne denne kampen. Hvilke planter som vokser i et område bestemmes av **økologiske faktorer**. Økologiske faktorer er f. eks. vanntilgang, klima, snødekke, berggrunn, jordsmonn og næring, og ikke minst dyr og andre planter. De plantene som vokser et sted er de som utnytter og tåler de økologiske faktorene best på akkurat det stedet.

I områder som har fått utvikle seg gjennom noen hundre år er det derfor langt fra tilfeldig hvilke planter som vokser hvor. Planter som har noenlunde samme krav til miljøet, og samtidig er tilpasset hverandres tilstedeværelse, vil vokse på samme sted. De danner det vi kaller et plantesamfunn eller en **vegetasjonstype**. Det er disse du kan finne igjen på vegetasjonskartet. **Vegetasjonskartet** kan fortelle deg hvor du finner blåbær for eksempel!

Vegetasjon varierer, men ikke alltid etter skarpe grenser. Det er derfor ikke sikkert du ser noe tydelig skille akkurat der streken går på kartet. Men tenker du på områdene samlet, vil du nok se at det er forskjell på dem.

Giftig/ Spiselig

Noen av plantene vi finner underveis er spiselige og også veldig gode. Men vær oppmerksom! IKKE SPIS noe FØR du er HELT sikker på hva det er og at det er spiselig! Mange planter som er spiselige kan ligne på planter som er giftige.

Plukking

Det kommer andre etter deg! Ikke plukk plantene på postene!

Digital utgave
ISBN: 978-82-90895-33-9

Trykt utgave
ISBN: 978-82-90895-34-6

Post 1 Bergalléen

Se den flotte alléen fra Damplass til Berg gård! Alléen er fra 1700-tallet, så trærne er gamle. Når trær blir gamle blir det flere levesteder for ulike arter av insekter og sopp. Da blir det også muligheter for flere forskjellige fuglearter. Derfor er det viktig at vi tar vare på gamle trær som i denne alléen! De fleste trærne her er ask eller spisslønn, men vi finner også sommereik, lind, hegg, alm, hestekastanje og hassel. Innimellom har det lurt seg noen trær av det innførte treslaget platanlønn. Disse burde fjernes – ellers vil de spre seg ut i naturen.

Ask *Fraxinus excelsior* Stort tre, opp til 15-20 m. Rak stamme og grågrønn bark. Blad ulikefinna med 3-6 par finner. Blomster: små og svart-fiolette i tette klaser før løv-sprett. Flat nøtt med vingekant. Hvordan tror du den sprer seg? Vokser naturlig i Norge. Vanlig på Østlandet, spredd videre nord til Nærøy i Nord-Trøndelag. Finnes ellers i Europa og Vest-Asia.

Post 2 Berg gård

Hovedbygningen på Berg gård er fra slutten av 1700-tallet. Den er delvis restaurert og godt bevart. Gården er trolig blant de eldste i vår del av landet. I 1264 skjenket biskopen i Oslo en stor del av Berg til St. Halvards kirke (Domkirken).

Berg gård har vært i privat eie fra 1653. Fra 1814 var den sommerresidens for statsråd Jonas Collett og hans familie. Gården var et sentralt sted både politisk og sosialt i Collets tid, og Karl XIII og Carl Johan var ofte blandt gjestene i store selskaper eller politiske møter.

På høydedraget ved gården ligger Bergskogen. Det var statsråd Collett som fikk plantet de opprinnelige 40 bøktrærne som har utviklet seg til en egen biotop. Forbildet var inntrykk fra hans barndom i Danmark. I skogen ligger et fredet felt med 5 gravhauger fra romersk jernalder eller tidligere.

Nedenfor Berg gård ligger ”Salamanderdammen”. Her ble både stor og liten salamander funnet i 1988. Dammen var truet av nedbygging, men ble kjøpt opp av Oslo kommune i 2003. Nå blir den vedlikeholdt for ikke å gro igjen. Foto: Anne Berit B ergo.

Post 3 Salamanderdammen

Dette er Salamanderdammen i Møllesvingen – se Berg gård for generell beskrivelse. Treslag i området rundt dammen: alm, ask, bjørk, eple, lind, morell, og spisslønn.

Stor Salamander *Triturus cristatus*
12-15 cm lang. Syns du den ligner på en liten krokodille? Ikke helt, kanskje, men litt? Stor salamander har kornet hud. Oversiden er brun til svart. De lysere sidene og den okergule buken er svartflekkete. Stor salamander finnes på mange steder i Norge. Den er beskrevet som sårbar på den norske rødlista som du leste om på s. 3.

Liten Salamander *Triturus vulgaris*
7-10 cm lang som voksen. De er brune, olivenbrune, grå eller svarte og har en mørk strek gjennom øyet. Buken er rødorange og har mørke flekker (hannen) eller prikker (hunnen). Den lille salamanderen trenger å ha det fuktig. Derfor lever den i og ved dammer og tjern. Arten er stort sett bare aktiv i mørket. Men som ung når den lever i vann kan den sees også om dagen. Dyrene "henger" ofte under vannflata for å sole seg eller jakter i øverste del av vannet. Egg legges i mai-juni. Larvene omdannes til salamandre i juli-september.

Fredløs *Lysimachia vulgaris* 50-150 cm. Stengel dunhåret. Blad 3-4 i krans eller av og til motsatte. Blomster i toppen. Krone gul. Vokser i sumpskog, våt eng og vannkanter. Blomstrer i juni-juli. For å lokke til seg insekter bruker ikke planten nektar, men olje. Denne oljen blandet med pollen er mat for bienes larver.

Litt niste på veien?

Andemat *Lemna minor* 2-5 mm. Tenk at det finnes så små planter! Kan du se den på vannet? Vanlig i nitrogenrikt vann. Finnes i sjøer, dammer og pytter. Dekker i blant hele vannflaten. Bladskiven er flat med en rottråd. Vanligvis henger flere skiver sammen.

Kjempebjørnekjeks *Heracleum mantegazzianum*
2-4 m høy. Stengel inntil 10 cm tykk. Bladene er meterlange, en til flere ganger finnet eller koplet. De har spisse fliker. Skjermen er litt hvelvet, 30-50 cm bred. Kronbladene er snøhvite og 8-10 cm lange. Frukten er 9-14 mm lang. Planten ble innført som prydblant, men er i ferd med å spre seg ut i naturen i stort omfang! Der denne vokser, kan svært lite annet vokse. Det vekker bekymring at vi ikke vet hvor stor invasjonen av denne arten vil bli. Plantesaften til kjempebjørnekjeks er giftig, og sprut av plantesaft kan gi skader på synet. Dessuten inneholder plantesafta en gift som gjør huden ekstremt følsom for lys. Ved søl på huden kan vanlig solstråling derfor gi brannskader. Friluftsetaten bekjemper denne planten. Finnes den der enda? Har du sett den andre steder? Meld fra til Friluftsetaten: <http://www.friluftsetaten.oslo.kommune.no>

Bergskogen - rik edelløvsskog

Post 4A Bergskogen

Dette er skog av varmekjære (edle) løvtrær. Edle løvtrær er for eksempel ask, alm, eik, hassel, lind, bøk og spisslønn. I akkurat denne edelløvs skogen er det mye bøk. Det finner vi ikke så mye av i Norge. Bøketrærne her er plantet, men ellers er det et ganske naturlig miljø. Litt mer om edelløvs skog står under Lunden. Flere rødlistede arter (se s. 3) er funnet i Bergskogen. Den regnes derfor som svært viktig for å ta vare på biologisk mangfold.

Treslag i edelløvs skogen **akkurat her**: alm, ask, bjørk, bøk, sommerekik, spisslønn, morell, rogn, lerk, hegg, hestekastanje, hassel, eple, selje og lind.

Krøll-lilje *Lilium martagon* 60-150 cm. Blad kransstille, avlange. Blomster hengende i toppen. Se så fint kronbladene krøller seg bakover! Blomsterblad rødfiolette med mørke flekker. Innført som prydpilante, men har spredd seg ut i eng og næringsrik skog. Blomstrer i juni-juli.

Post 4B Bergskogen

Hvitveis og liljekonvall - kjenner du disse? Du får lære mer om dem i Lunden.

Kanskje du er så heldig å få møte et ekorn!

Ekorn *Sciurus vulgaris* – som voksen 18-25 cm. Vekt 200-400 g. Ekornet har oppstående ører med hårdusker og lang, buskete hale. Om sommeren er den rød til rødbrun på ryggen og sidene. Om vinteren er dette grått til gråbrunt. Buken er hvit. Ekornet spiser mest frø av bartrær, men også knopper av bartrær og sopp. Dessuten hasselnøtter, bær, frukt, insekter og fugle-egg. Foto: Bård Bredesen.

Bøk *Fagus sylvatica* Stort tre som blomstrer i mai. Bladene er blankt grønne med hel eller buktende kant. Som små er de silkelodne. To trekantete nøtter sitter sammen i en hams. Hamsen er flikete og piggete. Når bøketrær står sammen blir det ofte ganske skyggefullt på bakken. Derfor vokser det lite på bakken under trærne. Trevirke fra bøk fliser seg ikke opp. Derfor blir det mye brukt til spinner, linjaler, leker og trådsnetter.

Død ved: Skogen her på Berg har fått stå forholdsvis urørt i ganske lang tid. Døde trær har fått bli liggende. Når skogen får stå i fred i lang tid får vi flere ulike voksesteder og dermed flere arter av sopp, planter og dyr enn om skogen hugges jevnlig. Døde stammedeler og greiner er et eldorado for et stort antall truede sopp, moser, lav og insekter. Artene bruker den døde veden til å spise (næring). Det kan også være et sted å bo eller jakte. Men er insekter og sopp så viktig? Ja, for det er så mye i naturen som henger sammen! Når det er mange forskjellige sopp og insekter, vil det også bli mange fugler i et område. Og hvem syns ikke det er vakkert med variert fuglesang om våren? Soppene er også viktige for å bryte ned døde dyr og planter. Enda bedre for resten av naturen er det når døde trær får bli liggende helt urørt. Det ville gitt arter av sopp og lav større flater å boltre seg på!
Foto: Anne Berit Bergo.

Post 5 Søndre Tåsen gård

Søndre Tåsen gård tilhørte Nonneseter kloster før reformasjonen. Fra 1600-tallet har byborgere, embetsmenn og bønder eid gården. I 1816 kjøpte Christian Collett gården. I 1818 sto den nåværende hovedbygningen ferdig. Bygningen er en av de få større Østlandsgårder som er oppført i mur. Fra 1838 eide Morten Huseby og senere sønnen Christopher Huseby gården.

Anleggelse av lunder i nærheten av hage og hus var vanlig på 1800-tallet. Man tok gjerne utgangspunkt i grupper av edelløvtrær, gjerne eik, ask og alm. Samtidig ble mye arbeid lagt ned i nyplanting. Den lille skogen "Lunden" på Tåsen er et av de best bevarte eksemplene. Det var Morten og Christopher Huseby som anla denne delen av hagen. Det var også dem som plantet asketre-alléen mellom S. Tåsen og Nordberg gård. Vi finner rester av denne langs Tåsenveien, nord for Tåsen skole mot Havnajordet.

Lunden - rik edelløvskog

Post 6A Lunden

Dette er skog av varmekjære (edle) løvtrær. Edle løvtrær er for eksempel ask, alm, eik, hassel, lind, bøk og spisslønn. I akkurat denne edelløvskogen er det mye eik. I tillegg til varme trenger denne typen skog mye næring for å vokse. Den trives på kalkrik grunn og vil ikke ha det alt for fuktig. I denne typen skog finner vi også mange forskjellige arter på skogbunnen. Noen eksempler er blåveis, konvaller og kratthumbleblom. Disse

trenger mye næring og kommer i tillegg til planter som kan vokse mange steder. Dette er en av de nordligste eikeskogene i Norge. Den regnes derfor som viktig for å ta vare på det biologiske mangfoldet vårt.

I edelløvskogen **akkurat her** finner vi: alm, bjørk, furu, sommereik, spisslønn, hassel, hegg, ask, morell, rogn, gran, osp (og platanlønn).

Gullvetann *Lamium galieobdolon* 20-40 cm. Trenger kalkholdig jord og å ha det fuktig. Blad grønne om vinteren, med eller uten grønne flekker. Krone gul med lang overleppe. Blomstrer i mai-juni.

Storkonvall *Polygonatum multiflorum* 30-80 cm. Bladene er brede og tynne. I blad-hjørnene sitter 2-4 blomster. Vokser i edelløvskog. Vi finner den oftest på fuktig, næringsrik grunn i skygge. Blomstrer i mai-juni.

Post 6B Lunden

Eik – se så morsomme gamle eiketrær som vokser her!

Hannblomst

Hunnblomst

Eikenøtt

Sommereik *Quercus robur*
Tre 5–15 m. Bladplaten har rett eller hjerteformet grunn. Bladstilken er kort. Eikenøtter ble brukt til å mate høns under 2. verdenskrig.

Markjordbær *Fragaria vesca* 5–20 cm. Lange utløpere. Blad trekoplete, midt-tanna på endesmåbladet er like lange eller lengre enn de andre. Blomsterskaftet har tiltrykte hår. Kronblad 4-6 mm lange. Jordbæret løsner lett. Blomstrer i mai-juni. Bær i juni-juli.

Post 6C Lunden

Hvitveis *Anemone nemorosa* 10-30 cm. Krypene jordstengel. Tre langskaftete stengelblad, dypt treflikete eller tredelte. Blomsten ofte rød fiolett eller blålig. Pollenknapper gule. Blomstrer april-juni.

Liljekonvall *Convallaria majalis* 10-25 cm. Blad blankt grønne, avlange og langskaftete. Skaft fra jordstengelen med en ensidig klase av hvite klokkeblomster. Blomster velluktende. Bær røde. Giftig. Blomstrer mai-juni.

Rød jonsokblom *Silene dioica* 20-60 cm. Flerårig. Langhåret. Nedre blad langstilkete. Rødbrunt beger. Krone rosa-rød. Blomstrer i juni-august.

Post 7 Bakkenhaugen gård

Bakkehaugen gård er et område som før lå under gården Bakke. Den lå i bakkeskråningen mot Akerselva og er nå revet. Gården er kjent fra kilder fra første halvdel av 1500-tallet.

Dagens hovedbygning på Bakkehaugen ble reist av boktrykker Carl Grøndahl i 1911. Den opprinnelige en-etasjes hovedbygning med svalgang mot gården er også bevart. Her bodde den kjente legpredikanten Hans Nielsen Hauge fra 1811 til 1817. Han var en av de første som dyrket poteter i stor stil, og var kjent for store avlinger. Hauge grunnla Bakke mølle ved Akerselva. Mølleveien/Møllesvingen har navn etter bøndenes kjerrevei til Møllen.

I 1931 skjenket Carl Grøndahl 160 dekar av Bakkehaugen gård til Vestre Aker menighet. Forutsetningen var at det skulle bygges en kirke som skulle finansieres ved salg av tomter. Gaven forutsatte også at 16 dekar av området skulle settes av til lekeplass, park og friareal. Dette er den vakre Godalsparken. Den er blant annet voksested for over 60 forskjellige planter. En av dem er den sårbare dragehode.

Post 8 Bakkenhaugen

Denne knausen i Godalsparken er en tørr eng som vokser på kalkrik grunn. Denne typen vegetasjon har et stort mangfold av planter. Tilgangen på kalk gjør at vi finner er god del planter her som vi ikke finner så mange andre steder. Eksempler på dette er blodstorke-nebb, dragehode og hjorterot.

Dette er en sjelden rest av vegetasjon som er typisk for området rundt Indre Oslofjord. Store deler av det som i dag er Oslo har hatt denne typen natur. Dessverre er det meste av den nå bygget ned. Det er derfor viktig at vi tar vare på de få restene som fortsatt er igjen! Derfor regnes dette området som svært viktig for å ta vare på det biologiske mangfoldet vårt!

For at vi skal få beholde dette området, må det holdes åpent. Derfor holdes det slåttedugnad her i august hvert år. Bildet på forsiden av heftet er fra denne. Bli med i år, da vel!

Du kan kontakte Bakkehaugen vel v/ Einar Thorstensen, 22 23 23 53 for nærmere informasjon.

Treslag i kanten eller i parken: eik, spisslønn, rogn, ask, alm, eple, platanlønn, lind, lerk, selje og gran.

Hjorterot *Seseli libanotis*
30-120 cm. Ganske sjelden på nokså tørr, næringsrik jord. Stengel med dype furer. Blad fint lodne, to ganger finnete. Skjermer tette. Vanligvis 30-40 fint hårete stråler. Blomstrer i juli-august.

Rundbelg *Anthyllis vulneraria*
10-30 cm. Blomster gule eller rødlige. Vokser på tørre steder. Den har vært dyrket som forplante. Derfor er det vanskelig å vite hvor den er opprinnelig vill og hvor den er brakt med kultur. Blomstrer i juni-juli.

Nikkesmelle *Silene nutans*
20-40 cm. Blomsterstand ensidig, nikkende. Kronblad hvite. Vokser på tørr bakke, mest på baserik grunn. Om dagen ser blomstene visne ut, men ta en tur tilbake i kveld! Da folder de seg ut og har en sterk duft som minner om hyasint! Blomstrer i juni-juli.

Tiritunge *Lotus corniculatus*
10-20 cm. Gule-rødorange blomster. Vokser ofte på mager jord. Blomstrer i juni-juli.

Teiebær *Rubus saxatilis*
Lange krypende utløpere og opprette skudd med nåleformede torner. Nedbøyde bergerblad og opprette, smale kronblad. Røde, spiselige bær med smak som minner om rips. Blomstrer juni-august.

Blåklokke *Campanula rotundifolia* 10–50 cm. Den blå kronen er ca. 2 cm lang. Vokser i enger og i bakker. Blomstrer i juli–september. Kan du høre lyden når den ringer?

Dragehode *Dracocephalum ruyschiana* 15–50 cm. Finner du den – la den stå! Dragehode er beskrevet som en sårbar art i vår flora! Den står på rødlista som du leste om på s. 3. Enda mer sjelden enn dragehode er en bille som er avhengig av akkurat denne planten. Billen heter dragehodeglansbille. Kanskje er vi så heldige at også denne billen lever akkurat her?

Dunkjempe *Plantago media* 20–50 cm. Kjenn hvor myke og dunhårete bladene er! Og minner ikke blad-formen litt om et egg? Bladene er friskt grønne med korte, brede skaft. Ganske vanlig på åpen, tørr, kalkholdig jord. Blomstrer i mai–juli.

Engtjæreblom *Viscaria vulgaris* 20–40 cm. 12–15 mm, rødfiolette kronblad. Mørkerødt beger. Vokser på tørr eng og grunt, jorddekt berg. Kan du se at den har tjære på stengelen? Dette beskytter planten mot småinsekter. Disse ville allikevel ikke kunne bestøve planten. Blomstrer i mai–juli.

Krattssoleie *Ranunculus polyanthemos* 20–60 cm. Alle blader omtrent like. De er dypt hånddelte i 3–5 fliker. Ser du at den likner på engsoleien ved Salamanderdammen? Det er ganske vanskelig å skille disse, men krattssoleien har riflete blomsterskaft og omtrent dobbelt så store blomster. Blomstrer i mai–juli.

Blodstorknebb *Geranium sanguineum* 15–50 cm. Flerårig. Blad runde eller kantete i omriss, delte i 5–7 dype fliker. Blomster store. Kronblad skarpt rødilla, 15–22 mm lange. Se på frukten – hvorfor tror du planten heter det den gjør? Blomstrer mai–juni.

Rødknapp *Knautia arvensis* 30–80 cm. Blomster i kurv. Denne er flattrykt og 3–4 cm bred. Blomstene er blekfiolette. Spres med maur. Blomstrer i juni–august.

Engsyre *Rumex acetosa* 20–120 cm. Flerårig. Noen planter har bare hannblomster. Andre har bare hunnblomster. Da sier vi at planten er særbu. Blad oftest 2–3 cm brede. Blomstrer i mai–juli. Foto: Norman Hagen.

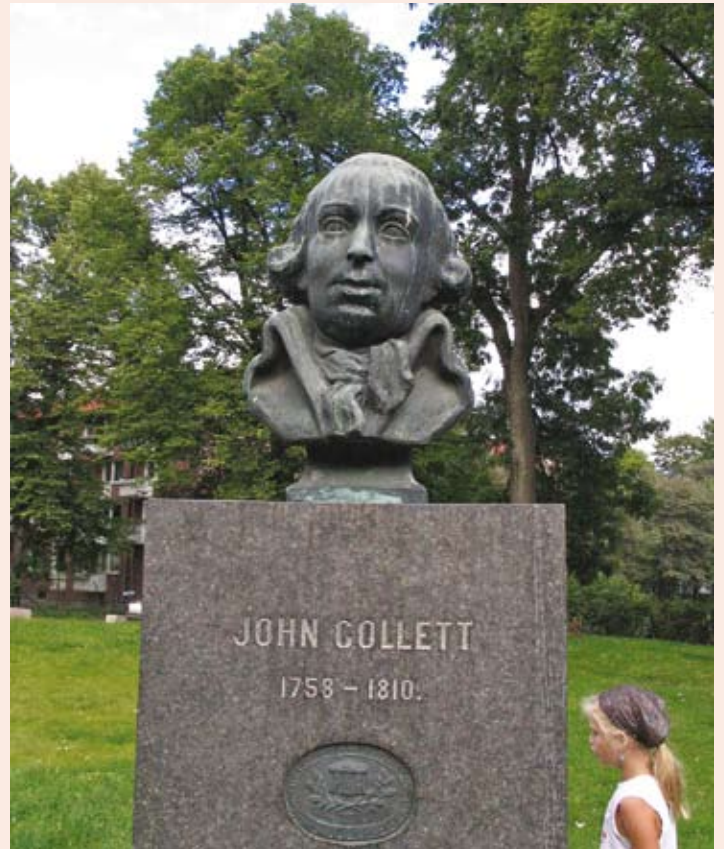
Post 9 Store Ullevål gård

Ullevål gård er nevnt tidlig i middelalderen. Den hører til Akerbygdens eldste, faste bosetning. Navnet er sammensatt av Ull og hvåll. Ull var navnet på en gud. Hvåll betyr ”isolert høyde”. Gården var kirkegods i middelalderen. Deretter ble den Kronens eiendom.

En rekke byborgere har eid gården fra 1659. Bernt Anker kjøpte Ullevål i 1787. I 1793 forærte han den til sin svigersønn John Collett. Under ham hadde Ullevål sin storhetstid. Han drev et fremtidsrettet jordbruk og stor selskapelighet. Han utvidet gårdens dyrkbare areale gjennom rydding og drenering. I tillegg anla han en vakker hage og fikk bygget flere paviljonger.

Gården ble kjøpt av Christiania i 1909. Nordens største havebyprosjekt, Ullevål haveby ble planlagt og bygget i tidsrommet 1916 – 1926. Harald Hals het mannen, som inspirert av engelsk hagebyarkitektur, utformet forslaget.

I dag fremstår hovedbygningen på Store Ullevål gård ombygget som Vestre Aker skole. Turvei Grønn Rute passerer Store Ullevål gård og Collettløkka.

Ullevålskrenten

Post 10A Alm-lindeskog

Mørkkongslys *Verbascum nigrum*
50-100 cm. Vanlig på tørr, åpen mineraljord. Nedre blad eggrunde, oppå mørkegrønne, under grå-lodne. Blomster 1,5-2 cm brede. Blomstrer i juli–september.

Brunrot *Schrophularia nodosa*
40–100 cm. 4-kantet stengel og glatte blader. Grønn krone (sammenvokste kronblad) med grønn overleppe. Lukter vondt. Blomstrer i juni-september.

Typiske treslag i denne vegetasjonstypen er alm, lind og spisslønn. Men det er ikke alltid vi finner alle disse. Andre treslag vi ofte finner er ask, morell og hassel. Denne vegetasjonstypen finnes ofte i bratte, solrike lier. Den vokser også gjerne på kalkrik, god jord.

Treslag i alm-lindeskogen akkurat her: spisslønn, ask, morell, alm, lind, sommerekik, eple og bjørk.

Langs muren bortover er det litt ugras-preg. Der finnes en del arter som spirer raskt dersom de får åpen jord. Svaleurt er et eksempel på dette. Plantene på denne posten står ikke samlet, men du vil kunne finne dem hvis du går langs stien.

Svaleurt *Chelidonium majus* 30-60 cm. Flerårig. Stengelen er langhåret. Oransjefarget melkesaft. Blad fjærdelte. Blomster med fire kortvarige kronblad. Frukten er en kapsel. Frøene har et lite vedheng som spises av maur. Når vedhenget er spist, hives frøet til side og planten får et nytt voksested. Giftig. Blomstrer i mai-august.

Post 10B Eng på kalkrik grunn

På samme måte som Bakkehaugen er dette en sjelden rest av kalkrik eng (Se den for generell beskrivelse). Knollmjøddurt og hengeaks er to av artene som forteller oss at det er kalkrikt her.

Treslag **akkurat her**: ask, alm og spisslønn.

Hengeaks *Melinca nutans* 30–60 cm. Blad ca. 4 mm brede, korte og stive. De er blanke på undersida og matte på oversida. Småaks er rødbrune, runde i toppen. Blomstrer i mai–juni. Foto: Pål Klevan.

Knollmjøddurt *Filipendula vulgaris* 20–50 cm. Røtter med store knoller. Vokser på tørre steder med kalkrik grunn. Ikke vanlig. Dufter godt. Stengel med få blad. Blomster vanligvis med 6 kronblad. Blomstrer i mai–juli.

Gulflatbelg *Lathyrus pratensis* 20–60 cm. Flerårig. Stengel kantete. Klatrer i andre planter. Bladene ender i en forgrenet klengetråd. Klase på langt skaft med 5–12 gule blomster. Blomstrer i juli–august.

Skogstorknebb *Geranium sylvaticum* 15–60 cm. Stengel rund og litt kjertel-håret. Blad dypt fliket med brede, kortspisse fliker. Blomster 2,5–3 cm brede, rød fiolette og lyse i midten. Stoffet fra denne kan brukes i hudkremer for å lege sår. Blomstrer i juni–juli.

Hundekjeks *Antriscus sylvestris* 50–150 cm. Stengelen er furet og har stive hår. Kronblad hvite. 6–7 mm lange, blankt brunsvarte frukter. Blomstrer i juni–juli. Typisk plante i næringsrike enger.

Post 10C Rik edelløvsskog

Langs veien her har vi et lite område med rik edelløvs-
skog. I denne løvskogen er det funnet en rødlistet (se
s. 3) bille-art. Husker du hva som var typisk for rik
edelløvsskog? (se Bergskogen og Lunden).

Treslag i løvskogen **akkurat her**: alm, ask, spisslønn,
hassel, lind, sommereik

Men her er det ikke så lett å komme inn å se på hva
som vokser på skogbunnen. Vi stanser derfor hel-
ler ved noen planter som vokser i veikanten. Dette er
typiske ugrasplanter – planter som kan spire raskt når
de får felter med åpen jord.

Skvallerkål *Aegopodium podagraria*
30-100 cm. Flerårig.
Krypene jordstengel. Bladrik og oftest
i tette bestander.
Nedre blad 1-2
ganger trekobla,
øvre blad treko-
bla. Mangler svøp.
Kronblad hvite, av
og til rosa. Frukt 3-4
mm lang, eggformet
med tynne ribber.
Blomstrer i juni-juli.

Ullborre *Arctium tomentosum* Ser du det
ullaktige spindelet på borrerne? Det har gitt
den navnet sitt. Bladstilkene til borrer har
blitt brukt til suppe eller kokt som grønnsak
i Sverige. Den smaker nesten som
asparges! Vokser gjerne i veikanter og på
brakkmark. Blomstrer i juli-august.

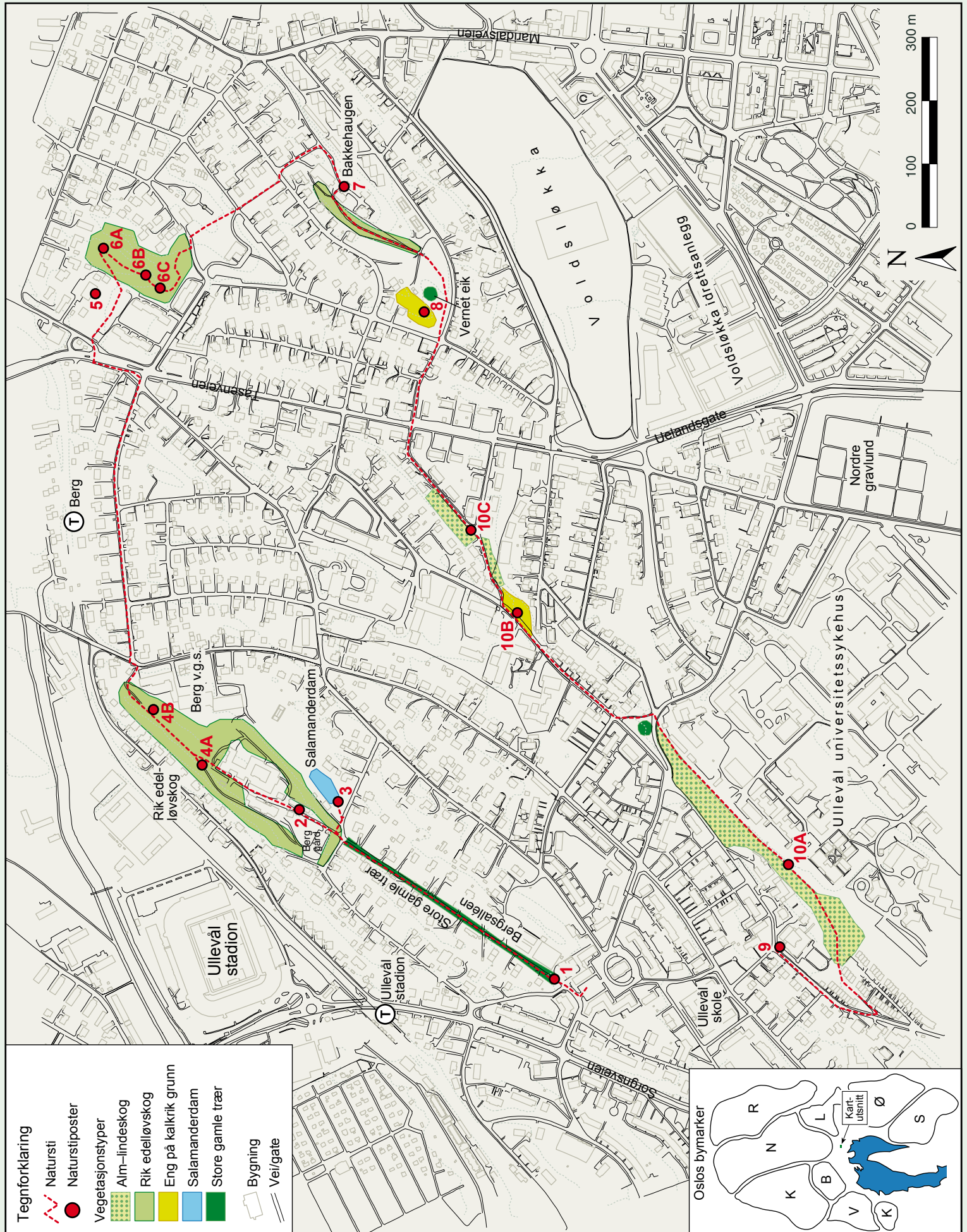

Stornesle *Urtica dioica* 50-100 cm. Blad
motsatte og tannete, dobbelt så lange
som bladstilken. Med eller nærmest uten
brennhår. Blomsterknippet er lengre
enn bladstilken. Særbu. Blomstrer i juli-
august. Vokser på næringsrik jord. Unge
skudd kan kokes og gir nydelig suppe.
Lag suppe! Men ikke brenn deg!

Skogsvinerot *Stachys sylvatica* 30-120
cm. Stengel mykt håret. Hjerteformete
blader. Blomstene sitter i kranser. Nederst
er kransene skilt. Øverst er de formet som
et aks. Krone purpurrød med hvite merker
på underleppen. Planten lukter sterkt og
vondt. Den har derfor vært brukt i midler
mot lopper, lus og møll. Blomstrer i juni-
august.

Vegetasjonskart med natursti

Grønn rute

I over hundre år har jernbanetraséen fra Grefsen til Bestum ligget som en streng gjennom byen. Den skulle bli en forbindelse mellom det østlige og vestlige jernbanenettet i Norge, men historien ville det annerledes.

Opprinnelig trasé

Traséen gikk fra Grefsen stasjon og over Voldsløkka. Den fortsatte videre vest for Ullevål sykehus og Vestre Aker kirke og over Majorstua stasjonsområde. Derfra gikk den langs Frognerparken til Skøyen. Traséen har ligget ubebygget helt til man isteden bygget tog tunnel fra Oslo S til Skøyen.

Turveien har fått navnet Grønn Rute fordi den i hovedsak går langs og i utkanten av flere store grøntområder.

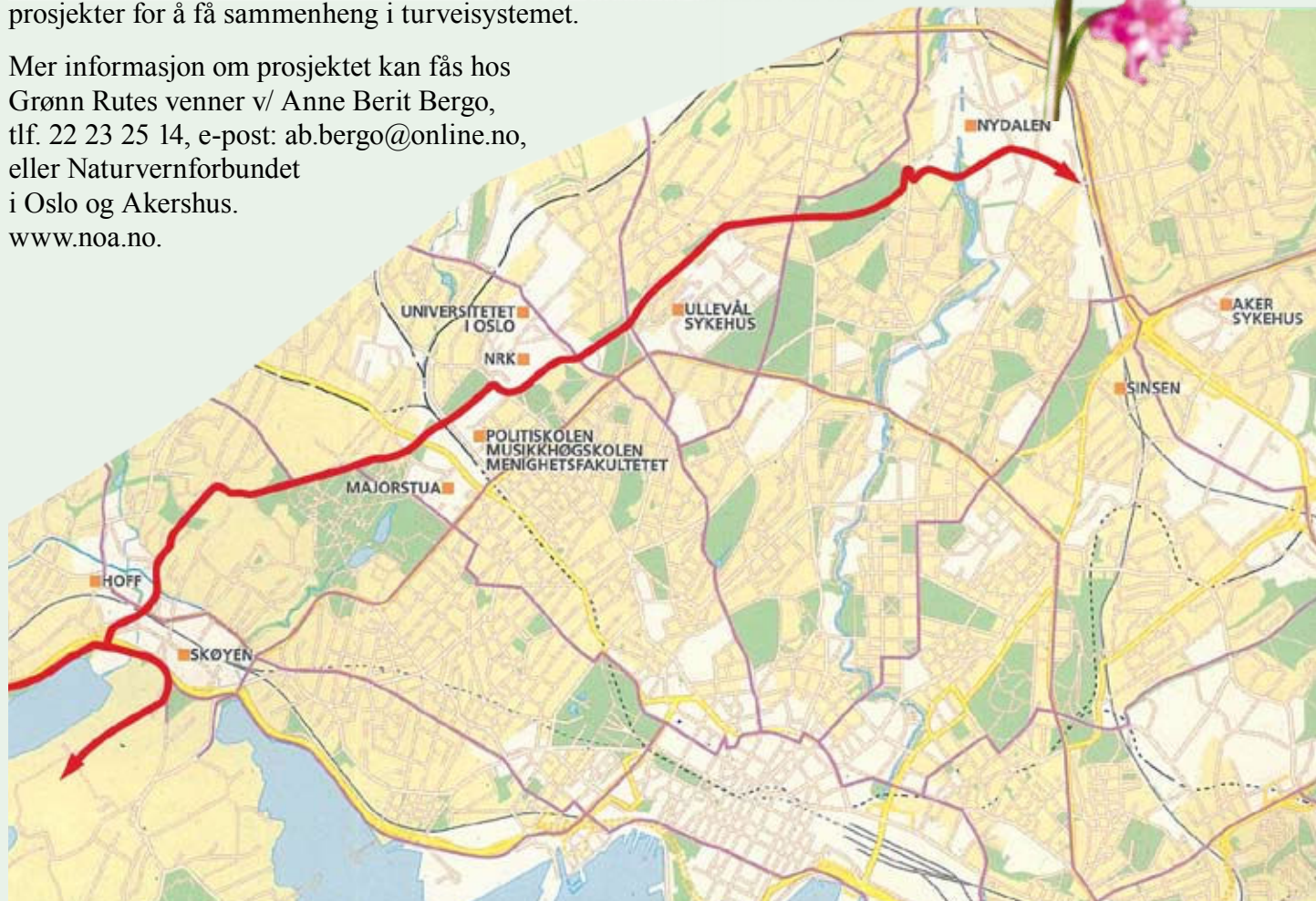
Turveien har inngått i alle planer for sykkelveinetet siden 1976.

Men det er ikke nok å ha en plan. Idéen om Grønn Rute er drevet fram av Naturvernforbundet og ildsjeler knyttet til lokale organisasjoner som ønsker å se prosjektet gjennomført. De har fått bred støtte fra politikere og offentlige etater.

Ypperlig tur- og sykkelvei

Fordi traséen opprinnelig ble anlagt som et jernbanespor er den rett og slak. Den har dessuten ganske få kryssingspunkter med øvrig gatenett. Den egner seg derfor ypperlig til tur- og sykkelvei. Dette er et godt alternativ til Ring 2 og 3. Grønn rute passerer mange store arbeidsplasser, kollektive knutepunkt, kulturinstitusjoner, skoler og barnehager. Broen over Majorstua-området er et av flere nøkkelprosjekter for å få sammenheng i turveisystemet.

Mer informasjon om prosjektet kan fås hos Grønn Rutes venner v/ Anne Berit Bergo, tlf. 22 23 25 14, e-post: ab.bergo@online.no, eller Naturvernforbundet i Oslo og Akershus. www.noa.no.

Treslag i området

I tillegg til treslagene som er beskrevet her, fins det noen flere fremmede treslag i området. Bortsett fra Platanlønn er de som er nevnt her naturlige i Norge. Naturkart for St. Hanshaugen har beskrivelse av mange fremmede treslag. Se www.noa.no

Alm *Ulmus glabra* Blad sagtannet, sterkt rue av korte stive hår på oversiden. Bladstilk mindre enn 3 mm lang. Knoppene er spisse og har rustfargete hår. Blomstrer før løvsprett. Vindbestøvet og vindspredd.

Ask *Fraxinus excelsior* Stort tre, opp til 15–20 m. Rak stamme og grågrønn bark. Blad ulikefinna med 3-6 par finner. Blomster små og svart-fiolette i tette klaser før løvsprett. Flat nøtt med vingekant. Hvordan tror du den sprer seg?

Bjørk *Betula sp.* Stort tre, 7–20 m. Hvite stammer med svarte flekker. Bladstilk halvparten så lang som bladplate. Rakler som sprer pollen før løvsprett. Kan brukes til garnfarging. Garnet får da en klar gul farge.

Gran *Picea abies* Høyt tre med korte, parvise nåler. Sambu. Kvae fra gran har blitt brukt som tyggegummi. Har du prøvd det?

Morell *Prunus avium* Blad spisse, sagtannete, dunhårete under. Store purpurfargete kjertler øverst på bladskaftet. Blomstrer etter løvsprett. Blomster hvite. Liker du moreller?

Hassel *Corylus avellana* Stor busk eller av og til et tre, 2-6 m. Blad hårete, avrundete, sagtannede, tilspissede. Røde kjertelhår på bladstilken. Blomstrer før løvsprett (rakler). Hasselnøtter – du spiser vel det til jul?

Hegg *Prunus padus* Stor busk eller tre. Mørk, bitter bark. Blad bredt lansettforma eller avlange, fint kvasstannete, dunhårete under. Hvite blomster i lang klase. (Foto: Norman Hagen)

Lind *Tilia cordata* Stort tre opp til 20- 30 m. Myke, hjerteformete blader. Blomsterstand med 4-15 blomster. Lind er løs i veden og lett å arbeide med. Derfor brukes den mye til treskjæring.

Platanlønn *Acer pseudoplatanus*. Bladene har nokså butte fliker og tenner sammenlignet med spisslønn. Innført som prydtre. Stor evne til å spre seg ut i naturen. Kommer opprinnelig fra Mellom- og Sør-Europa.

Rogn *Sorbus aucuparia* 3-10 m. Tre eller stor busk. Blad med 6-8 par finner. Endefinnen ikke større enn de andre. Hvite blomster. Røde bær som kan brukes til å lage rognebærgelé eller rognebærgrot. Blomstrer i mai-juni.

Selje *Salix caprea* Små til store trær, 3-8 m. Blad 5-10 cm lange, elliptiske til omvendt eggformete. Bladene har tenner eller ujevn kant. Du kan lage seljefløyte av greinene når sevjen stiger opp i treet om våren!

Sommereik *Quercus robur* Tre 5-15 m høyt. Bladplaten har rett eller hjerteformet grunn. Bladstilken er kort. Eikenøtter ble tidligere brukt til å mate høns og griser. Store mengder eik gikk med til skipsbygging

Spisslønn *Acer platanoides* Stort tre, opp til 10-20m. Blad håndfliket. Frukten er fin å sette på nesen!

Bøk *Fagus sylvatica* Stort tre, blomstrer i mai. Bladene er blankt grønne med hel eller buktende kant. To trekantete nøtter sitter sammen i en hams. Hamsen er flikete og piggete.